

Ordu Müzesinde Korunan Bir Grup Hamail

A Group of Hamail Preserved in The Ordu Museum

Ahmet Ali BAYHAN

Ordu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat
Tarihi Bölümü, Ordu, Türkiye
ahmetalibayhan@odu.edu.tr

Fevziye EKER

Ordu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat
Tarihi Bölümü, Ordu, Türkiye
fevziyeeker@odu.edu.tr

Şaziye ALTAYLI

Ordu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat
Tarihi Bölümü, Ordu, Türkiye
saziyealtayli@gmail.com

Öz

Türk toplumları tarih boyunca farklı coğrafyalarda yaşamış ve diğer toplumların kültürleri ile etkileşim içerisinde olmuştur. Dini inançlarının temelinde tek tanrı düşüncesi benimsenmiştir. Müslümanlığın kabulü ile günlük yaşamlarında büyük değişim yaşanmadığı anlaşılmaktadır. İslamiyet öncesinde var olan muska inancı, İslamiyet'in kabul edilmesi ile farklılık göstermiş olsa da toplumsal yaşamın içerisinde yer aldığı görülmüştür. Muska, kutsal kitaplarda yer alan dualar ve ayetlerin yazıldığı, kötülükler, kötü düşünceler ve hastalıklardan korunmayı amaçlayan çalışmadır. Muskaların korunması ve saklanması için hazırlanan eşyalara ise muskalık veya hamail denilmektedir. İlk dönemlerde sadece muhafaza amaçlı kullanılan hamailerin, zamanla görsel olarak geliştirilerek farklı estetik ve şekillerin verildiği görülmektedir.

Bu çalışma Ordu Etnografya Müzesinde bulunan 20 adet hamailin incelenmesi ile tarihsel ve işlevsel özelliklerini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Hamailerin ait olduğu dönem, yapısı ve bezeme özellikleri belirlenerek benzerleri ile karşılaştırılan eserler Türk toplumunun inanç yapısının anlaşılması ve tarihi analizlere ışık tutması konusunda faydalı olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ordu Müzesi, Hamail, Muska, Taki

Abstract

Turkish societies have lived in different geographies throughout history and have interacted with the cultures of other societies. The idea of a single god was adopted as the basis of their religious beliefs. It is understood that there was no major change in their daily lives with the acceptance of Islam. The belief in amulet, which existed before Islam, has been seen to take place in social life, although it has changed with the acceptance of Islam. Amulet is a work in which prayers and verses in holy books are written, aiming to protect against evil, bad thoughts and diseases. The items prepared for the protection and storage of amulets are called Muskalık or Hamail. It is seen that the Hamails, which were used only for preservation purposes in the early periods, were visually developed over time and given different aesthetics and shapes.

This study aims to reveal the historical and functional characteristics of the 20 Hamails in the Ordu Ethnography Museum. By determining the period, structure and decoration features of the Hamails, the works compared with similar ones will be useful in understanding the belief structure of Turkish society and shedding light on historical analyses.

Keywords: Ordu Museum, Hamail, Amulet, Jewelry

Geliş Tarihi/Received: 24.02.2025

Kabul Tarihi/Accepted: 10.09.2025

Yayın Tarihi/Publication Date:

29.09.2025

Sorumlu Yazar/Corresponding author:

Şaziye Altaylı

Cite this article: Bayhan, A. A. & Eker, F. & Altaylı, Ş. (2025). A Group of Hamail Preserved in The Ordu Museum. *Journal of Palmette*, 8, 56-70.

Atıf: Bayhan, A. A. & Eker, F. & Altaylı, Ş. (2025). Ordu Müzesinde Korunan Bir Grup Hamail. *Palmet Dergisi*, 8, 56-70.

Content of this journal is licensed under a
Creative Commons Attribution-
NonCommercial 4.0 International License.

Giriş

Muska, hastalıklardan, nazardan korunmak amaçlı kutsal kitaplardan alınan sözlerin yazıldığı eşyalardır. Hamail, muskaların muhafaza edilmesi ve taşınması amacıyla kullanılan eşyaya verilen isimdir. Ordu Paşaoğlu Müzesi'nde toplam 33 hamail koruma altındadır. Korunan eserler şekil ve benzerlik özelliklerine göre ayrıştırılarak aynı yapıda olanlar çalışmaya dahil edilmemiş, 20 adet hamailin incelenmesi ve sanat tarihi analizlerine ışık tutacak sonuçların elde edilmesi amaçlanmıştır. Eserler kendi içerisinde tanımlanmış, diğer müzelerde yer alan örnekler ile karşılaştırılarak özgün özellikleri ortaya çıkarılmıştır. Hamailerin yapım ve süsleme teknikleri ile ölçüleri net olarak belirlenmiş, dönemin takı sanatı yapısını analiz etme çalışmalarına da katkı sunması amaçlanmıştır.

Hamail halk arasında muskanın görünmesini engellemek ve korunması amacı ile kullanılan eşyaya denilmektedir. Madeni kutu veya deri kılıftan oluşan koruma kabı, günümüzde muskanın kendisini de içeren anlam genişliğine sahip olmuştur. Arap dilinde "Hamele" olarak kullanılan sözcük, dilimize "Hamail" olarak geçmiştir (Özkarlı, 2000, s.18).

İlkel zamanlardan itibaren bireylerin inanç sistemlerinde bazı nesnelerde uğur veya uğursuzluk olduğuna inanılmaktaydı. Bu dönemde insanlar uğurlu olduğuna inandıkları objeleri boyuna asarak veya yanlarında taşıyarak kötülüklerden korunmayı amaçlamışlardır. Zaman içerisinde dini terimlerinde yazılarak muska halini alan eşyalar nazar, kaza bela gibi olumsuzluklara karşı kullanılmaya başlamıştır. Muskaların ilk örnekleri eski Mısır'da görülmektedir. Bu dönemde yaşayan insanlar muskaları üzerinde taşıdığı gibi öldükten sonra da faydalı olduğu inancı ile ölümlerinin yanlarına da bıraktıkları (Allak, 2021, ss.36-37). Doğu ve batıda nazar ve büyüün kötü etkilerine inannılmış ve korunma tedbirleri yerleşmiştir (Koşay, 1956, s.86).

Eski Mısır kültüründe cenaze amuletlerini kabul edenlerde muskanın ilk örnekleri görülmüştür. Akad, Babil ve Asurlularda da kötü güçlere karşı korunma amacı ile muskalar yapılmıştır (Uygun, 2012, s.215). Hititlerde kötülüklerle karşı korunma amaçlı çeşitli hayvan figürleriyle yapılmış tılsımların olduğu, nazar olarak isimlendirilen durumlardan, kötü bakışlardan etkilenmemek için mavi renkli, yuvarlak taşların kullanıldığı bilinmektedir. Antik dönemlerden günümüze kadar gelen muska inancı ve kullanımı incelendiğinde önemli bir değişime uğramadığı söylenebilir (Uygun, 2012, ss.214-215).

Eski Mezopotamya medeniyetlerinden Babil'de kötülüklerden korunma amaçlı yapılan muskaların konaklanan yerlerde merdiven alt kısımlarında yakılarak büyü yapıldığından bahsedilmektedir (Uygun, 2012, s.215). Mezopotamya bölgesinde gerçekleştirilen arkeolojik kazılar ile bulunan yazılı belgelerde metal, kemik, taş gibi objelerin tılsım yapımında kullanıldığı anlaşılmaktadır. (Kaçar, 2019, s.71). Yeni Asur döneminde yaşamış krallar, kendilerini koruma amacı ile tanrıların simgelerinin yer aldığı metalden yapılmış kolyeler takmışlardır. Bu dönemlerde tılsım olarak en çok kullanılan doğal nesnelerden biri taş olmuştur. Eski Mezopotamya dönemine ait çivi yazılı birçok tablette, büyüye ve birçok tehlikeye karşı koruyucu tılsım olarak kullanılan taş boncuklar, bilezikler ve halhallardan bahsedilmektedir. Taşlar, genellikle bir ipe dizili halde, çoklu olarak kullanılmıştır (Kaçar, 2019, ss.71-73). Uygunlarda kurdun kemiğinden, bir beze sarılarak üçgen şeklinde yapılan yılan boynuzundan, ip şeklinde hazırlanan deve yününden, beyaz kağıda ayetler yazılarak üç köşeli sarılmış boğa derisinden, ortasına ip geçirilerek kullanılan kaş taşından, demir ve topraktan, kartal ayağından, eski madeni paralardan

muskalar yapıldığı görülmektedir (Öger, 2017, ss.58-59).

Muska kullanımı İslamiyet öncesinde Türklerde görülmüştür. Doğu Türkistan bölgesinde gerçekleştirilen kazı çalışmalarında çeşitli inanç sembollerinin yer aldığı tahta ve levhalar ele geçmiştir (Yarış, 2025, s. 87). Eski Türklerde ise muska ve tılsımların yaygın olarak kullanıldığı bilinen bir gerçektir. Kötülüklerden, felaketlerden ve zorluklardan korunma amacı taşıyan muskalara İslamiyet'in kabulü ile ayet ve dualar eklenmiştir. Semavi dinlere inanan insanların yaşadığı bölgelerde de muska ve tılsım kullanılmıştır. Müslümanların taktığı cevşen, Hristiyanların takı olarak kullandığı haç işareti ile Yahudilerin Davut yıldızı işlenmiş kolye kullanımı örnek olarak gösterilebilir (Sarı ve Şahin, 2024, ss.68-69).

Anadolu coğrafyasında nazardan korunmak ve arınmak amacı ile yapılan uygulamalar canlı ve cansız tüm varlıklar üzerinde görülmektedir. Türkler Anadolu'ya inanç, gelenek ve göreneklerini de taşımışlardır (Begiç, 2022, s.173). Selçuklu ve Osmanlı Devleti dönemlerine baktığımızda ise; muskalara koruyucu olarak yapılan eşyalar kullandıklarını ve bunlara "tumar" adını verdikleri bilinmektedir. Bu dönemlerde kağıdın olmamasından kaynaklı olarak hayvan derisinden yapılan tumarlar, üç köşeli kese şeklinde olup içerisine toprak koyularak seferlere çıkıldığı belirlenmiştir (Şen, 2019, s.547).

Günümüzde insanların kuş tırnaklarını, kurt kemiklerini boyunlarına astıklarını, bazı bitki tohumlarını toplayarak muska yapımında kullandıklarını görebilmekteyiz. Ephedra¹ bitkisi ve kurutulmuş elma gibi bitkilerden tütsü yakılarak nazardan korunma inancı ile eylemler yapıldığı bilinmektedir (Sayrami ve Maimati, 2024, s.80). Muskaların korunduğu hamailer deri, metal kap ve değerli madenlerden yapılan kutulardan üretilerek taşınmıştır. Gümüşten dört köşeli kabartmalı veya telkari tekniğe yapılmış hamailer de bulunmaktadır.

Ordu Müzesinde Korunan Hamailerin Şekilsel olarak İncelenmesi

Ordu Paşaoğlu Konağı Etnografya Müzesinde korunan 20 adet eser incelenmiş ve katalog çalışması yapılmıştır. 19. ve 20. yüzyıllar arasında tarihlenen eserler şekillerine göre üç grup altında toplanarak yapım teknikleri, motifleri, malzemeleri, dönem özellikleri, süsleme teknikleri bakımından ele alınmıştır. Katalog bilgilerinde eserlerin ayrıntılarına yer verilerek benzer örnekleri ile karşılaştırılmıştır. Hamailerin şekilleri genellikle sembolik, kültürel ve işlevsel nedenlerden üçgen, dörtgen ve silindirik olarak tasarlanmıştır.

Grafik 1.

Hamailerin şekillerine göre dağılımı.

Dörtgen Şekilli Hamailer

Dörtgen şekilli hamailer, geniş alana sahip olduklarından uzun dualar yazılmış muskalar için ve cep veya cüzdanlarda taşınmak istenmesi durumunda tercih edilmiştir. Dörtgen şekilli hamailerin daha çok 19. ve

¹ Ephedra bitkisi, çalı bitkisi olup içerdiği efedrin ve psodoefedrin gibi alkaloidler nedeniyle 5.000 yıldan bu zamana Uzakdoğu bölgesinde tedavilerde kullanılmaktadır (Tanker vd., 1996, s.50).

20. yüzyıl aralığında yapıldığı ve ağırlıklı olarak gümüş madeni kullanıldığı anlaşılmaktadır. Genel olarak savat, kazıma, kabartma, telkari, gülherse teknikleri kullanılmıştır. Çalışma konusu Ordu Paşaoğlu konağında korunan hamailerden Katalog no 1-9 no' lu eserler dörtgen şekillidir. Hamailerin üstten kapakları sürgülüdür. Katalog 1-7'de arka yüzde cami figürü işlenmiş, ön yüzlerinde bitkisel motif bulunmaktadır. Katalog 1, 3, 5 'de cami'nin üst kısmında gökyüzünde bağımsız, katalog 2 ve 6' da cami kubbesinde yer alan alem ucundaki hilal, gökyüzünde açık halde, üstünde yıldız ile ay-yıldız kombinasyonun tamamlandığı görülmektedir.

Üçgen Şekilli Hamailer

Üçgen şekli bir tür koruma sembolü olarak da kabul edilmektedir. Bu şekil hamailerin küçük boyutlarda taşıma işlemi ve boyun kısmına asılarak kullanma amaçlı tercih edildiği tahmin edilmektedir. İslam kültüründe merkeze eklenen bir taş ve bunun etrafından çıkan çiçek motifleri üçgen muskallıklarda en çok rastlanan uygulamalardan biridir. Üçgen şekilli hamailerde bezeme tekniklerinden genel olarak savat, kazıma, kabartma, telkari, kakma ve gülherse teknikleri kullanılmıştır. Çalışmaya konu hamailerden üçgen şekilli yapılmış katalog 10'da yer alan eserde telkari ve kabartma teknikleri, katalog 14'de tanıtılan hamailde ise telkari, kabartma ve gülherse tekniklerinin kullanıldığı belirlenmiştir. Diğer hamailerde savat ve kazıma teknikleri tercih edilerek üretildiği anlaşılmaktadır.

Silindir Şekilli Hamailer

Silindir şeklinde hamailer deri veya metal borulardan tasarlanmış olup diğer şekillere göre daha az görülmektedir. Bezeme unsurlarından savat, oyma, kazıma, kakma ve kabartma kullanılmaktadır. Katalog no. 18' de yer alan silindir şekilli hamailde kazıma, oyma ve kabartma, katalog no. 19 ve 20'de kazıma ve savat kullanılmıştır.

Ordu Müzesinde Korunan Hamailerin Süslemelerinde Yer Alan Simge Tanımları

Hamail yapımında ideolojik, siyasi ve dini anlamlarda birçok sembolik motifler kullanılmıştır. Süslemeler bitkisel, geometrik, yazı ve diğer temalardan oluşmaktadır. Çalışma içerisinde Ordu Paşaoğlu Konağı Etnografya Müzesi örnekleri üzerine işlenmiş ay yıldız, bitkisel motif, palmet, göz, eşkenar dörtgen, selvi ağacı, hayat ağacı, cami, kuş ve şaşberk simgelerinin üzerinde durulacaktır. Süslemeler, bitkisel, geometrik, ve diğer temalar kategorilerinde sınıflandırılmıştır.

Bitkisel Süslemeler

Palmet

İncelenen hamailer arasında katalog 1-9, 13, 14, 16 ve 20 numaralı eserlerde bitkisel motifler yer almaktadır. Özellikle yaygın olarak kullanılan palmet motifleri lale çiçeğine benzeyen uçları aşağı doğru kıvrık, iki yan yaprağın karın kısmı şişkin ve bu yaprakların orta kısmında tepe yaprağı yer almaktadır. Yelpaze şeklinde dilimlenmiş, tam açılmış ve en alt yaprağı aşağıya doğru uzamış olanlarına da rastlanmaktadır (Akpınarlı ve Baykanal, 2012, s. 188). Çalışmaya konu eserlerde katalog 1, 5 ve 6 numarada palmet motifleri karşımıza çıkmaktadır.

Selvi Ağacı

Selvi ağacı, ölüm ve faniliğin sembolü olarak değerlendirilmiştir. Allah'ın birliğini sembolize eden motif, en çok kullanılan bezemeler arasında sayılabilir. İslam sanatında süs eşyaları, takılar ve mezar taşlarında sıkça kullanılan bezeme öğelerinden birisidir. Katalog 2, 5 ve 6 no'lu hamailerde selvi ağacı motifine rastlanmaktadır.

Hayat Ağacı

Hayat ağacında ve dalında görülen kuş figürlerinin ölünün kendisini temsil ettiği ve kişinin Allah katına yükseldiğini sembolize etmektedir (Baş, 2009, s.557). Çalışmada, katalog no. 9 ve 13' de yer alan eserlerde hayat ağacı motifleri görülmektedir.

Şaşberk

Çiçek motifleri arasında yer almaktadır. Altı yapraklı çiçek motifleri şaşberk olarak adlandırılır. Katalog no 19' da yer alan eserde şaşberk bitkisel motif çalışması yer almaktadır.

Geometrik Süslemeler

Eşkenar Dörtgen

Geometrik çok kenarlı biçimler arasında yer alan eşkenar dörtgen, kainatın sembolü olarak değerlendirilir. Bu motif İslam sanatında, sonsuzluk, kainat ve süreklilik kavramları ile Allah'ı hatırlatmak olarak nitelendirilmektedir. İncelenen Hamailer arasında katalog 18-20 no'lu eserlerde eşkenar dörtgen motifleri kullanılmıştır.

Ay Yıldız

Hilal motifleri Mezopotamya toplumlarında Ay tanrısının sembolü olarak kullanılırken, bu semboller siyasi ve kültürel açıdan İslam dünyasını temsil etmektedir. Geç dönem motifleri olarak kullanılan Ay Yıldız, 19. ve 20. yüzyıllarda mezar taşları, süs eşyaları ve takılarda yoğun olarak kullanılmıştır. Çalışmaya konu hamailerden katalog 1, 3, 5, 6, 12, 14 ve 17 numaralı eserlerde Ay Yıldız motifleri kullanıldığı görülmektedir.

Davut Yıldızı

Altı köşeli yıldız motifleri şeklinde tasarlanarak uygulanan geometrik süslemeler arasında yer almaktadır. Katalog 11 no'lu eserde Davut Yıldızı motifleri uygulanmıştır.

Diğer Temalar

Cami

İbadet edilen yer olup kutsal mekan olmasından kaynaklı olarak bir çok eserlerde cami motifinin uygulaması yer almaktadır. Çalışmada araştırılan katalog 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 13 ve 17 no'lu eserlerde cami motifinin yer aldığı görülmektedir.

Kuş

Kuş motifleri, genel kuş formları, tavus kuşu, leylek, kartal, güvercin figürleri ile çalışılmış olup genel olarak hayat ağacı ile birlikte resmedilmiştir. Çalışmada katalog 13 de kuş motifleri yer almaktadır.

Katalog**Katalog No: 1****Müze Envanter No: E-978****Müze Geliş Şekli: Satın Alma****Malzemesi: Gümüş****Yapım Tekniği: Dövme****Süsleme Tekniği: Kazıma, Savat****Ölçüler: Uzunluk: 8,1 cm, Genişlik: 6,1 cm, Kalınlık: 1,1 cm****Dönemi: 19. Yüzyıl**

Tanım: Dikdörtgen formlu, zincirli, kapağı üstünden sürgülü hamail. Her iki yüzde desen kompozisyonu savat tekniği ile oluşturulmuştur. Ön ve arka yüzün her kenarı iki sıra çizgi ile çerçevelenmiştir. Ön yüzde madalyon çerçevesinin ortasında Osmanlı arması motifi, madalyonun dışında kıvrım dallar ve bitkisel motifler yer almıştır. Arka yüzde geniş çerçevesinin köşelerinde çiçek olup arası palmet motifi bezenmiştir. Ortadaki büyük olmak üzere üç kubbeli, dört minareli caminin avlu detayına yer verilmiştir. Minareler sivri külahlı, tek şerefeli ve öndekiler bayraklı olarak betimlenmiştir. Büyük kubbenin alem ucundaki hilal gökyüzüne açık haldedir. Gökyüzünde ay-yıldız yer verilmiştir. Her iki yüzde motiflerin arasındaki boşluk alanlar kazıma tekniğinde kısa zikzak çizgiler ile bezenmiştir. Hamailin iki yanında halkalar vardır ve zincire takılmıştır. Kaplaması büyük ölçüde dökülmüştür.

Benzer Örnek: İkbâl Tuğçe Şen' in 2009 yılında yayınladığı makale çalışmasında yer alan, Ankara Etnografya Müzesi'nde korunan eserler arasında 21799 envanter no'lu eser geç Osmanlı Dönemine ait, biçim ve bezeme yönü ile benzerlik göstermektedir (Şen, 2019, s.553).

Ankara Etnografya Müzesi, Şen, 2019, s.553.

Katalog No: 2**Müze Envanter No: E-1128****Müze Geliş Şekli: Satın Alma****Malzemesi: Gümüş****Yapım Tekniği: Dövme****Süsleme Tekniği: Kazıma****Ölçüler: Uzunluk: 7,8 cm, Genişlik: 5,5 cm, Kalınlık: 0,9 cm****Dönemi: 19. Yüzyıl**

Tanım: Dikdörtgen formlu, kapağı üstünden sürgülü hamail. Her iki yüzde desen kompozisyonu kazıma tekniği ile oluşturulmuştur. Ön ve arka yüzün kenarları zikzak çizgiler ile daha sonra bir çizgi ile çerçevelenmiştir. Ortada yapraklı çelenk motifi içinde tuğra motifi yer alır. Çelenk kurdale motifi ile başlarken üstte altı kollu yıldız ile sonlanmıştır. Çerçevesinin köşelerde çeyrek dilimli bitkisel motif ile bezenmiştir. Arka yüzde geniş çerçevesinin içi biri zikzak diğeri düz olan iki birbirine sarmal çizgi ile hareketlendirilmiştir. Ortada dört minareli, üç kubbeli caminin, ortadaki kubbe büyüktür ve alem ucundaki hilal gökyüzüne açık halde betimlenmiştir. Yanlarında selvi ağacı bulunan caminin minareleri sivri külahlı, tek şerefeli ve öndekiler bayraklı olarak betimlenmiştir. Hamailin iki yanında birer halka kapak üzerinde bir halka bulunmaktadır. Yan halkalardan ipe takılmıştır. Kaplaması büyük ölçüde dökülmüştür.

Benzer Örnek: Fırat Allak'ın 2021 yılı makalesinde Mardin Müzesi'nde korunan hamaillerden 19. Yüzyıl dönemine ait, dörtgen şekil özelliği ve bezeme unsurları benzer özellik göstermektedir (Allak, 2021, s. 43).

Mardin Müzesi, (Allak, 2021, s. 43).

Katalog No: 3**Müze Envanter No:** E-1525**Müze Geliş Şekli:** Satın Alma**Malzemesi:** Gümüş**Yapım Tekniği:** Dövme**Süsleme Tekniği:** Kazıma, Savat**Ölçüler:** Uzunluk: 8,4 cm, Genişlik: 6,1 cm, Kalınlık: 0,9 cm**Dönemi:** 19. Yüzyıl

Tanım: Dikdörtgen formlu, kapağı üstünden sürgülü hamail. Her iki yüzde desen kompozisyonu savat tekniği ile oluşturulmuştur. Ön ve arka yüzün her kenarı iki sıra şerit halinde çizgiler ile çerçevelenmiştir. Ön yüzde köşeleri içe doğru dış bükey geniş çerçeve yapılmış, içi bitkisel motifle bezenmiştir. Ortada vazodan etrafa dağılan çiçek demeti işlenmiştir. Arka yüzde çizgiler ile geniş çerçeve oluşturulmuş ve içi bitkisel motifle bezenmiştir. Merkezde avlulu, iki minareli, üç kubbeli cami motifine yer alır. Ortadaki kubbe soğanvari formda olup diğerlerinden büyüktür. Minareler sivri külahlı, tek şerefelidir. Minarelerin ve ortadaki kubbenin alem ucunda hilal bulunmaktadır. Gökyüzünde ay-yıldız yer verilmiştir. Her iki yüzde motiflerin arasındaki boşluk alanlar kazıma tekniğinde zikzak kısa çizgiler ile bezenmiştir. Hamailin iki yanında birer halka, kapak üzerinde ortada bir halka bulunmaktadır. Kaplaması dökülmüştür.

Benzer Örnek: İkbal Tuğçe Şen'in 2009 yılı makalesinde Ankara Etnografya Müzesi'nde 21799 no'lu hamail, dörgen şekli, 19. y.y. dönemi ve bezeme yönleri ile benzerdir (Şen, 2019, s. 553).

*Ön Yüz**Arka Yüz**Ankara Etnografya Müzesi, (Şen, 2019, s. 553).***Katalog No: 4****Müze Envanter No:** E-1526**Müze Geliş Şekli:** Satın Alma**Malzemesi:** Gümüş**Yapım Tekniği:** Dövme**Süsleme Tekniği:** Kazıma, Savat**Ölçüler:** Uzunluk: 8,3 cm, Genişlik: 6,4 cm, Kalınlık: 0,9 cm**Dönemi:** 19. Yüzyıl

Tanım: Dikdörtgen formlu, kapağı üstünden sürgülü hamail. Her iki yüzde desen kompozisyonu savat tekniği ile oluşturulmuştur. Ön ve arka yüzün her kenarı iki sıra şerit halinde çizgiler ile çerçevelenmiştir. Ön yüzde ortada oval formda madalyon içinde iki boru çiçeği birbirine sarmal

şekilde olup ağız kısmından ve kök kısmından bitkisel motifler madalyon içini doldurmaktadır. Madalyonun dış kısmında çizgiler ile kafes deseni oluşturulmuştur. Arka yüzde dört minareli, avlulu, soğanvari kubbeli cami motifini yer alır. Minare ve kubbe alemlerindeki hilaller gökyüzüne açık haldedir. Her iki yüzde motiflerin arasındaki boşluk alanlar kazıma tekniğinde çizgiler ile bezenmiştir. Hamailin iki yanında birer halka bulunmaktadır.

Benzer Örnek: İkbal Tuğçe Şen'in 2009 yılı makalesinde Ankara Etnografya Müzesi'nde 21799 no'lu hamail, dörgen şekli, 19. y.y. dönemi ve bezeme yönleri ile benzerdir (Şen, 2019, s. 553).

*Ön yüz**Arka yüz**Ankara Etnografya Müzesi (Şen, 2019, s. 553).***Katalog No: 5****Müze Envanter No:** E-1528**Müze Geliş Şekli:** Satın Alma**Malzemesi:** Gümüş**Yapım Tekniği:** Dövme**Süsleme Tekniği:** Kazıma, Savat**Ölçüler:** Uzunluk: 7,5 cm, Genişlik: 6,2 cm, Kalınlık: 1 cm**Dönemi:** 19. Yüzyıl

Tanım: Dikdörtgen formlu, kapağı üstünden sürgülü hamail. Her iki yüzde desen kompozisyonu

savat tekniği ile oluşturulmuştur. Ön ve arka yüzün her kenarı iki sıra şerit halinde çizgiler ile çerçevelenmiştir. Ön yüzde savat tekniği ile yapraklardan oluşan bir çelenk, daha sonra iki çizgi ile yapılmış daire formunda bir madalyon, tekrardan üstte ucu beş kollu yıldız şeklinde daha ince bir çelenk ve tam merkezde bir tuğra yer alır. Arka yüzde tek kubbeli, iki minareli bir cami motifini bulunur. Minareler sivri külahlı, iki şerefeli, yandan bayraklıdır. Camini iki yanında selvi ağacı bulunmaktadır. Kubbenin ve minarelerin alemin ucundaki hilal gökyüzüne açık şekilde tasvir edilmiştir. Gökyüzünde ay-yıldız yer verilmiştir. Her iki yüzde motiflerin arasındaki boşluk alanlar kazıma tekniğinde kısa çizgiler ile bezenmiştir. Hamailin iki yanında birer halka, kapak üzerinde ortada bir halka bulunmaktadır. Kaplaması büyük ölçüde dökülmüştür.

Benzer Örnek: İkbal Tuğçe Şen'in 2009 yılı mak. Ankara Etnografya Müzesi'nde 21799 no'lu hamail, dörgen şekli, 19. y.y. dönemi ve bezeme yönleri ile benzerlik göstermektedir (Şen, 2019, s. 553).

Ankara Etnoğrafya Müzesi (Şen, 2019, s. 553).

Katalog No: 6**Müze Envanter No: E-1529****Müze Geliş Şekli: Satın Alma****Malzemesi: Gümüş****Yapım Tekniği: Dövme****Süsleme Tekniği: Kazıma, Savat****Ölçüler: Uzunluk: 8 cm, Genişlik: 6,4 cm, Kalınlık: 1,2 cm****Dönemi: 19. Yüzyıl**

Tanım: Dikdörtgen formu, kapağı üstünden sürgülü hamail. Her iki yüzde desen kompozisyonu savat tekniği ile oluşturulmuştur. Ön ve arka yüzün her kenarı iki sıra şerit halinde çizgiler ile çerçevelenmiştir. Ön yüzde madalyon çerçevesinin içi Osmanlı arması ile dışı kıvrım dallar ve rumilerle bezelidir. Arka yüzde iç çerçeve dışı kıvrım dallar ve rumilerle bezenmiş olup ortada iki minareli, üç kubbeli cami motifi işlenmiştir. Ortadaki kubbenin alem ucundaki hilal gökyüzüne açık haldedir ve üstünde sekiz kollu yıldız bulunmaktadır. Minareler sivri külahlı, tek şerefeli olarak betimlenmiştir. Gökyüzünde iki adet altı kollu yıldız yer almıştır. Caminin iki yanında selvi ağacı yer alır. Her iki yüzde motiflerin arasındaki boşluk alanlar kazıma tekniğinde kısa zikzak çizgiler ile bezenmiştir. Hamailin iki yanında birer halka, kapak üzerinde ortada bir halka bulunmaktadır. Kaplaması büyük ölçüde dökülmüştür.

Benzer Örnek: İkbāl Tuğçe Şen'in 2009 yılı makalesinde Ankara Etnoğrafya Müzesi'nde 21799 no'lu hamail, dörgeş şekli, 19. y.y. dönemi ve bezeme yönleri ile benzerdir (Şen, 2019, s. 553).

Ankara Etnoğrafya Müzesi (Şen, 2019, s. 553).

Katalog No: 7**Müze Envanter No: E-1530****Müze Geliş Şekli: Satın Alma****Malzemesi: Gümüş****Yapım Tekniği: Dövme****Süsleme Tekniği: Kazıma, Savat****Ölçüler: Uzunluk: 7,8 cm, Genişlik: 6 cm, Kalınlık: 0,9 cm****Dönemi: 19. Yüzyıl**

Tanım: Dikdörtgen formu, kapağı üstünden sürgülü hamail. Her iki yüzde desen kompozisyonu savat tekniği ile oluşturulmuştur. Ön ve arka yüzün her kenarı iki sıra şerit halinde çizgiler ile çerçevelenmiştir. Ön yüzde, madalyon çerçevesinin içinde Osmanlı arması dışında kıvrım dallar ve rumiler yer almıştır. Arka yüzde oval formu çerçeve içi cami figürü dışı köşelerden etrafa dağılan çizgiler ile ışık demeti betimlenmiştir. Cami dört minareli, kubbeli, ve kademeli olarak yükselmektedir. Minareler sivri külahlı, üçü iki şerefeli, biri tek şerefeli olarak yapılmıştır. Minarelerin ve kubbenin alem ucundaki hilal gökyüzüne açık şekildedir. Cami perspektif bir açıdan şematize edilmiştir. Her iki yüzde motiflerin arasındaki boşluk alanlar kazıma tekniğinde kısa zikzak çizgiler ile bezenmiştir. Hamailin iki yanında halka vardır.

Benzer Örnek: İkbāl Tuğçe Şen'in 2009 yılı makalesinde Ankara Etnoğrafya Müzesi'nde bulunan 21799 no'lu envanter ile kayıtlı Hamail dönem, şekil ve bezemeler yönü ile benzerlik göstermektedir (Şen, 2019, s.553).

Ön Yüz

Arka Yüz

Ankara Etnoğrafya Müzesi (Şen, 2019, s. 553).

Katalog No: 8**Müze Envanter No:** E-1183**Müze Geliş Şekli:** Satın Alma**Malzemesi:** Gümüş**Yapım Tekniği:** Dövme**Süsleme Tekniği:** Kabartma**Ölçüler:** Uzunluk: 4,8 cm, Genişlik: 4 cm, Kalınlık: 1,6 cm**Dönemi:** 19. Yüzyıl

Tanım: Dikdörtgen formu, kapağı üstünden sürgülü hamail. Ön yüz kabartma tekniği ile kenarları iki çizgi arasında dalgalı çizgiler ile çerçevelenmiştir. Ortada birbirini dik kesen iki çizgi ile dört tane dörtgen alan oluşturulmuş olup içi bitkisel motif ile bezenmiştir. Arka yüzü düz ve sadedir. Dörtgen ve büyük iki asma deliği vardır. Hamailin yüzeyindeki bezemelerde aşınma oluşmuş netliğini kaybetmiştir.

Benzer Örnek: Ankara Etnoğrafya Müzesi'nde 19957 envanter numaralı Hamail, dönemi, üçgen şekli ve halkalı özelliği ile benzerlik göstermektedir (Şen, 2019, s.553).

Ön Yüz

Arka Yüz

Ankara Etnoğrafya Müzesi (Şen, 2019, s. 553).

Katalog No: 9**Müze Envanter No:** E-1565**Müze Geliş Şekli:** Satın Alma**Malzemesi:** Gümüş**Yapım Tekniği:** Dövme**Süsleme Tekniği:** Kazıma, Kabartma, Savat, Telkari, Gülherse.**Ölçüler:** Uzunluk: 7 cm, Genişlik: 5,7 cm, Kalınlık: 1,5 cm**Dönemi:** 19. Yüzyıl

Tanım: Dikdörtgen formu, kapağı üstünden sürgülü hamail. Ön yüz savat tekniği ile iki çizgi arası üçgenler ile çerçevelenmiş olup bu alan eğimli şekilde yapılarak yükseklik oluşturulmuştur. Kabartma tekniğinde, küçük noktalar halinde ikinci çerçeve yapılmıştır. Orta kısım telkari tekniğinde sivilize bitki motifi ile çevrelenmiştir ve uç kısımlarına gülherse tekniği uygulanmıştır. Ortada damla formu çerçeve zeminden yüksektir ve savat tekniği ile bezenerek belirginleştirilmiştir. İçinde telkari ve gülherse tekniğinin uygulandığı hayat ağacı motifi yer alır. Damla formu çerçeve içten ve dıştan kabartma tekniğinde, küçük noktalar halinde çevrelenmiştir. Arka yüzü düz ve sadedir. Dörtgen ve büyük iki asma deliği vardır. Ön yüzde kaplaması mevcuttur.

Benzer Örnek: Mardin Müzesi'nde 2010/489 envanter numaralı eserin dönem, şekil, kullanılan malzeme ve teknikleri ile üretilen dönemi açısından benzerlik gösterdiği anlaşılmaktadır (Allak, 2021, s.40).

Ön Yüz

Arka Yüz

Ön Yüz

Arka Yüz

Mardin Müzesi, (Allak, 2021, s.40).

Ankara Etnografya Müzesi (Şen, 2019, s. 551).

Katalog No: 10**Müze Envanter No:** E-527**Müze Geliş Şekli:** Satın Alma**Malzemesi:** Gümüş, Bakır, Yarı Değerli Taş**Yapım Tekniği:** Dövme**Süsleme Tekniği:** Telkari, Kabartma**Ölçüler:** Yükseklik: 3,9 cm, Genişlik: 5,9 cm, Kalınlık: 0,6 cm**Dönemi:** 19. Yüzyıl

Tanım: Üçgen formlu, kapağı üstünden sürgülü hamail. Ön yüz kabartma tekniğinde zincir motifi ile çevrelenmiştir. İç kısım bakır telden telkârî işlenmiş olup tam ortada yuva içinde kırmızı renkli taş takılmıştır. Yanlara ikişer alt kısmına bir adet halkaya sarkıtma şeklinde sikkeler takılmıştır. Hamailin arka yüzü düzdür ve yuvarlak bir panel içinde (A,P) damgası bulunmaktadır. Hamailin üstünde zincirin takılacağı bir adet halkası mevcut olup diğer halka kırıktır. Kaplaması büyük ölçüde dökülmüştür.

Benzer Örnek: Ankara Etnografya Müzesi'nde 17055 envanter numaralı Hamail, dönemi, üçgen şekli ve halkalı özelliği ile benzerlik göstermektedir (Şen, 2019, s.551).

Katalog No: 11**Müze Envanter No:** E-1219**Müze Geliş Şekli:** Satın Alma**Malzemesi:** Gümüş**Yapım Tekniği:** Dövme**Süsleme Tekniği:** Kazıma**Ölçüler:** Yükseklik: 5,1 cm, Genişlik: 8,1 cm, Kalınlık: 1,4 cm**Dönemi:** 19. Yüzyıl

Tanım: Üçgen formlu, zincirli, kapağı üstünden sürgülü hamail. Her iki yüzde desen kompozisyonu kazıma tekniği ile oluşturulmuştur. Her iki yüzde zikzak motifi ile iki sıra çizgi ile çevrelenmiştir. Ön yüzde geometrik şekillerin ortasında Mühr-i Süleyman (Davut Yıldızı) motifi ile bezenmiştir. Boş kalan yerler kısa zikzak çizgiler ile süslenmiştir. Arka yüzde çerçeve içi sadedir. Hamailin iki yanında birer tane ve kapak ortasında bir tane halka vardır ve zincire takılmıştır. Kaplaması büyük ölçüde dökülmüştür.

Benzer Örnek: Ankara Etnografya Müzesinde korunan 17055 envanter numaralı Hamail, dönem, şekil ve sarkıtlar açısından benzerlik göstermektedir (Şen, 2019, s.551).

Ankara Etnoğrafya Müzesi (Şen, 2019, s. 551).

Katalog No: 12**Müze Envanter No:** E-1220**Müze Geliş Şekli:** Satın alma**Malzemesi:** Gümüş**Yapım Tekniği:** Dövme**Süsleme Tekniği:** Kazıma, Kabartma, Savat**Ölçüler:** Yükseklik: 2,8 cm, Genişlik: 5 cm, Kalınlık: 0,8 cm**Dönemi:** 19. Yüzyıl

Tanım: Üçgen formlu, kapağı üstünden sürgülü hamail. Savat tekniği ile ön ve arka yüz bezeme kompozisyonu oluşturulmuştur. Hamailin iki yüzünde her kenarı iki sıra şerit halinde çizgiler ile çerçevelenmiş ve üçgen şekli verilmiştir. Üçgen köşelerinin bağlı oldukları kenarlar, çift çizgiler üzerinde üç üçgen şekilli ışık motifi iki köşede yer almıştır. Ön yüzde ortada aşağı yöne bakan hilal ve altı yapraklı çiçek formunda yıldız ile a-yıldız, arka yüzde tuğra motifi betimlenmiştir. Her iki yüzde motiflerin arasındaki boşluk alanlar savat tekniğinde noktalarla bezenmiştir. Hamailin kapak kısmında iki halka bulunmaktadır.

Benzer Örnek: Ankara Etnoğrafya Müzesinde korunan 17055 envanter numaralı Hamail, dönem, şekil ve sarkıtlar açısından benzerlik göstermektedir (Şen, 2019, s.551).

Ankara Etnoğrafya Müzesi (Şen, 2019, s. 551).

Katalog No: 13**Müze Envanter No:** E-1536**Müze Geliş Şekli:** Satın Alma**Malzemesi:** Gümüş**Yapım Tekniği:** Dövme**Süsleme Tekniği:** Kazıma, Savat**Ölçüler:** Yükseklik: 6,2 cm, Genişlik: 9,9 cm, Kalınlık: 0,9 cm**Dönemi:** 19. Yüzyıl

Tanım: Üçgen formlu, kapağı üstten sürgülü hamail. Savat tekniği ile ön ve arka yüz bezeme kompozisyonu oluşturulmuştur. Her kenarı önce kazıma tekniğinde zikzak çizgi ile sonra savat tekniğinde iki sıra şerit halinde çizgiler ile çerçevelenmiş ve üçgen şekli verilmiştir. Ön yüzde ay-yıldız motifi kıvrım dallar ile çevrelenmiştir. Arka yüzde iki minareli, üç kubbeli cami motifinin alem ucundaki hilaller gökyüzüne açık haldedir. Minareler tek şerefeli, sivri külahlıdır. Caminin iki yanında bitkisel motif bulunurken, alt kısmında hayat ağacı motifi işlenmiştir. Gökyüzünde uçar halde sekiz kuş motifi yer almıştır. Her iki yüzde motiflerin arasındaki boşluk alanlar kazıma tekniğinde kısa zikzak çizgiler ile bezenmiştir. Alt kısmında dokuz adet halkaya zincir ile dokuz adet sikke sarkıtma şeklinde takılmıştır. Hamailin iki yanında birer halka, kapak üzerinde ortada bir halka bulunmaktadır.

Benzer Örnek: İkbâl Tuğçe Şen, 2019 tarihli makalesinde benzer hamail örneğine yer vermiştir. 19. Yüzyıl dönemi, üçgen şekilleri ve sarkıtlar benzer özellikler taşımaktadır (Şen, 2019, s. 545).

Ankara Etnografya Müzesi (Şen, 2019, s. 545).

Katalog No: 14**Müze Envanter No:** E-1537**Müze Geliş Şekli:** Satın Alma**Malzemesi:** Gümüş**Yapım Tekniği:** Dövme**Süsleme Tekniği:** Kazıma, Savat**Ölçüler:** Yükseklik: 6,7 cm , Genişlik: 10 cm, Kalınlık: 1,1 cm**Dönemi:** 19. Yüzyıl

Tanım: Üçgen formlu, kapağı üstten sürgülü hamail. Savat tekniği ile ön ve arka yüz bezeme kompozisyonu oluşturulmuştur. Her kenarı önce kazıma tekniğinde zikzak çizgi ile sonra savat tekniğinde şerit halinde çizgi ile çerçevelenmiş ve üçgen şekli verilmiştir. Ön yüzde üçgen köşelerinin bağlı oldukları kenarlar ve iki kenar çift kavisli çizgiler ile küçük alanlar oluşturulmuş ve içi bitkisel motifler ile bezenmiştir. Ortada alttan yukarı doru yükselen bitkisel motifin ucunda beş kollu yıldız ve iki yanında hilal ile ay-yıldız motifi oluşturulmuştur. Arka yüzde alttaki köşeden etrafa dağılan bitkisel motifler ile bezenmiştir. Her iki yüzde motiflerin arasındaki boşluk alanlar kazıma tekniğinde kısa zikzak çizgiler ile bezenmiştir. Alt kısmında dokuz adet halkaya zincir ile dokuz adet sikke sarkıtma şeklinde takılmıştır. Hamailin kapak üzerinde üç halkanın izi bulunmaktadır.

Benzer Örnek: Ankara Etnografya Müzesinde korunan 21503 envanter numaralı Hamail, dönem, şekil ve sarkıtlar açısından benzerlik göstermektedir (Şen, 2019, s.547).

Ankara Etnografya Müzesi (Şen, 2019, s. 547).

Katalog No: 15**Müze Envanter No:** E-1538**Müze Geliş Şekli:** Satın Alma**Malzemesi:** Gümüş**Yapım Tekniği:** Dövme**Süsleme Tekniği:** Kazıma, Savat**Ölçüler:** Yükseklik: 3,2 cm, Genişlik: 4,2 cm, Kalınlık: 0,6 cm**Dönemi:** 19. Yüzyıl

Tanım: Üçgen formlu, kapağı üstten sürgülü hamail. Savat tekniği ile ön ve arka yüz bezeme kompozisyonu oluşturulmuştur. Her kenarı önce kazıma tekniğinde zikzak çizgi ile daha sonra şerit halinde çizgi ile çerçevelenmiş ve üçgen şekli verilmiştir. Üçgen köşelerinin bağlı oldukları kenarlarda yer alan üçlü çizgi ile zemin beşgen form almış ve orta kısım palmet motifi ile bezenmiştir. Palmetin etrafı kazıma tekniğinde zikzak çizgi ile çevrelenmiştir. Beşgenin iç tarafında üstte bir üçgene ve içe doğru küçük çizgilere yer verilmiştir. Arka yüzde üçgen köşelerinin bağlı oldukları kenarlarda çizgilerle ortada beşgen oluşturulmuş olup geometrik motifler yerleştirilmiştir. Bu şekillerin içleri savat ve kazıma tekniği ile bezenmiştir. Yanlarda üst kısımda birer tane, altta bir tane, kapak üzerinde iki tane halka bulunmaktadır. Kaplaması dökülmüştür.

Benzer Örnek: Ankara Etnografya Müzesi'nde hamaillerden 1840 envanter no'lu eser, dönem, biçim, malzeme ve üretildiği dönem açısından benzerlik göstermektedir (Şen, 2019, s.551).

Ankara Etnoğrafya Müzesi (Şen, 2019, s. 551).

Katalog No: 16**Müze Envanter No:** E-543**Müzeye Geliş Şekli:** Devir**Malzemesi:** Gümüş, yarı değerli taş, cam, yün ip**Yapım Tekniği:** Dövme**Süsleme Tekniği:** Telhari, Kabartma, Gülherse teknikleri**Ölçüler:** Yükseklik: 2,1 cm, Genişlik: 3,1 cm, Kalınlık: 0,5 cm**Dönemi:** 19. Yüzyıl

Tanım: Üçgen formlu, kapağı üstten sürgülü hamail. Her iki yüzde kabartma tekniğinde zincir motifi ile çevrelenmiştir. Çerçeve içi kıvrımlar telkâri tekniği ile süslenmiş olup uçları granülasyon tekniği ile bezenmiştir. Tam ortada yuva içinde mavi renkli taş takılmıştır. Üç kenar yüzünde kabartma tekniğinde ince, kesik ve kavisli çizgiler yer alır. Yanlara ikişer alta ise bir halka bulunur. Alttaki halka ip ve iki büyük, iki küçük mavi boncuk ile süslenmiştir. Kaplaması büyük ölçüde dökülmüştür.

Benzer Örnek: Ankara Etnoğrafya Müzesi'nde hamaillerden 7658 envanter no'lu eser, dönem, biçim, malzeme ve üretildiği dönem açısından benzerlik göstermektedir (Şen, 2019, s.549).

Ankara Etnoğrafya Müzesi (Şen, 2019, s. 549).

Katalog No: 17**Müze Envanter No:** E-250**Müzeye Geliş Şekli:** Satın Alma**Malzemesi:** Gümüş**Yapım Tekniği:** Dövme**Süsleme Tekniği:** Kazıma, Savat**Ölçüler:** Yükseklik: 3,5 cm, Genişlik: 5 cm, Kalınlık: 0,7 cm**Dönemi:** 20. Yüzyıl

Tanım: Üçgen formlu, kapağı üstten sürgülü hamail. Savat tekniği ile ön ve arka yüz bezeme kompozisyonu oluşturulmuştur. Her kenarı iki sıra şerit halinde çizgiler ile çerçevelemiş ve üçgen şekli verilmiştir. Her iki yüzde köşelerde küçük üçgenler oluşturulmuş olup içinde dıştan içe doğru, tek merkezden çıkan ve çevresine doğru dağılan ışık demetleri vardır. Ön yüzde ortada ay ve yıldız motifi işlenmiştir. Arka yüzde tek kubbeli cami betimlemesi yer almıştır. Caminin alemindeki hilal gökyüzüne bakar şekilde yapılmıştır. Hamailin üstünde zincirin takılacağı iki adet halka yapılmıştır. Hamailin üstünde zincirin takılacağı halkadan biri vardır diğerinin izi bellidir. Her iki yüzde motiflerin arasındaki boşluk alanlar kazıma tekniğinde kısa zikzak çizgiler ile bezenmiştir. Hamailin iki yanında halkalar vardır.

Benzer Örnek: Ankara Etnoğrafya Müzesi'nde bulunan hamailler arasında 15238 envanter numaralı eser, biçim, malzeme ve üretildiği dönem açısından benzerlik göstermektedir (Şen, 2019, s.549).

Ankara Etnoğrafya Müzesi (Şen, 2019, s. 549).

Katalog No: 18

Müze Envanter No: E-783

Müze Geliş Şekli: Devir

Malzemesi: Bafon

Yapım Tekniği: Dövme

Süsleme Tekniği: Kabartma, Kazıma, Oyma

Ölçüler: Uzunluk: 9,3 cm, Gövde Çapı: 1,8 cm

Dönemi: 19. Yüzyıl

Tanım: Silindirik formlu, zincirli, yandan tek kapaklı hamail. Silindirik kenarlarında üçer sıra halinde kabartma tekniği ile bilezik ile çevrelenerek sınırlandırılmıştır. Gövde kısmında kazıma tekniğinde çizgiler ile baklava motifi oluşturulmuştur. Silindirin iki ucunda sarkaca bağlanan halka yer alır. Sarkaç halkasına bağlanan küçük zincirin ortasında içi boş yarım küre şeklinde disk bulunur. Yan sarkaçların arka kısmı düz, ön kısmı bombelidir ve ön kısmında dörder tane delik bulunur. Bu deliklerin araları kazıma tekniğinde çizgiler ile bezenmiştir. Silindirik gövdenin alt kısmında sekiz adet halkanın ortadaki beş tanesine delikli pullar sarkıtma şeklinde takılmıştır. Pulların deliklerinin üç tanesi tam yuvarlak, üç tanesi hilal şeklinde yapılmıştır. Silindirik gövdenin üst kısmında üç adet halka olup, zincire bağlanmıştır. Kaplaması büyük ölçüde dökülmüştür.

Benzer Örnek: Ankara Etnoğrafya Müzesi'nde bulunan hamailer arasında 16465 envanter numaralı eser, biçim, malzeme ve üretildiği dönem açısından benzerlik göstermektedir (Şen, 2019, s.552).

Ankara Etnoğrafya Müzesi (Şen, 2019, s. 552).

Katalog No: 19

Müze Envanter No: E-1557

Müze Geliş Şekli: Satın Alma

Malzemesi: Gümüş

Yapım Tekniği: Dövme

Süsleme Tekniği: Kazıma, Savat

Ölçüler: Uzunluk: 5,2 cm, Silindir Çapı: 1,1 cm, Madalyon Çapı: 2,9 cm

Dönemi: 19. Yüzyıl

Tanım: Silindirik formlu, zincirli, yandan tek kapaklı hamail. Gövde kısmı savat ve kazıma tekniğinde geometrik bölümlere ayrılarak çerçevelenmiştir. Ön yüzünde ayrılan bölmelerin içi tekrar geometrik motifler ile bezenmiştir. Arka yüzde iki büyük bölümde birer tane tek eğrisel çizgi yapılmıştır. Alt kısımda beş adet halka ve bu halkalara bağlı sarkaçlar yer alır. Ortadaki sarkaç madalyon şeklindedir. Madalyonun ön yüzü savat ve kazıma tekniğinde dış kısmı bitkisel motif ile çerçevelenmiş olup ortasında şaş berk motifi yer alır. Madalyonun arka yüzü düz ve bezemesizdir. Madalyonun iki yanında ikişer tane üçgen formlu pullar yer alır. Pulların ön yüzü geometrik motifli olup, arka yüzü düz ve bezemesizdir. Üst kısmında üç adet halka vardır ve zincire takılıdır. Kaplaması büyük ölçüde dökülmüştür.

Benzer Örnek: İkbâl Tuğçe Şen, 2019 tarihli makalesinde benzer hamail örneğine yer vermiştir. 19. Yüzyıl dönemi, üçgen şekilleri ve sarkıtlar benzer özellikler taşımaktadır (Şen, 2019, s. 545).

Ankara Etnoğrafya Müzesi (Şen, 2019, s. 545).

Mardin Müzesi, (Allak, 2021, s. 42).

Katalog No: 20**Müze Envanter No:** E-980**Müze Geliş Şekli:** Satın Alma**Malzemesi:** Gümüş**Yapım Tekniği:** Dövme**Süsleme Tekniği:** Kazıma, Savat**Ölçüler:** Uzunluk: 9,2 cm, Gövde Çapı: 1,9 cm**Dönemi:** 20. Yüzyıl

Tanım: Silindirik formlu, zincirli, yandan tek kapaklı hamail. Silindirik kenarlarında ikişer sıra halinde kabartma tekniği ile bilezik ile çevrelenerek sınırlandırılmıştır. Gövde kısmı savat tekniği çizgiler iki bölüme ayrılarak çerçevelenmiştir. Bir yüzünde helezonik rumi motifi diğer yüzünde eşkenar ortasında daire şekli ulunan dörtgen dizisi motifi yer almıştır. Silindir iki uçta yarım küre ile sonlanır. Silindirin üst kısmında bilezik kısmında zincire bağlanan iki halka kısmına yer verilmiştir. Silindirik gövdenin alt kısmında beş adet halkaya zincir ile beş adet sikke sarkıtma şeklinde takılmıştır. Motiflerin arasındaki boşluk alanlar kazıma tekniğinde kısa zikzak çizgiler ile bezenmiştir. Kaplaması büyük ölçüde dökülmüştür.

Benzer Örnek: Mardin Müzesi envanterinde 2010/440 no ile kayıtlı hamail, dönemi, malzemesi, süsleme tekniği, şekli ve üzerinde bulunan sarkıtmalar yönü ile benzerlik göstermektedir (Allak, 2021, s.42).

Sonuç ve Öneriler

Hamailler toplumların inanç ve kültür yapısı ile doğru orantılı olarak üretilmiş ve kullanılmıştır. Orta Doğu ve Anadolu geleneklerinde hamailler kıyafetlerle ilişkilendirilir ve genel olarak boyna asılır. Şekil tercih nedenleri arasında inanç sistemleri, yaşam tarzları, kültürel tercihleri, pratik taşınma ve dayanıklılık özellikleri sayılabilir. Bu doğrultuda üçgen, dörtgen ve silindir şekiller gibi tasarımlar uygulanmıştır. Hamaillerde kullanılan madenler, yapıldıkları döneme, bölgeye, kültürel yapıya ve kullanım amacına göre değişiklik göstermektedir. Gümüş madeninin nazara ve kötü enerjilere karşı koruyucu bir etkisi olduğu inancı ile ve dayanıklı, işlenebilir bir metal olmasından kaynaklı olarak en çok tercih edilen madenler arasında yer aldığı görülmektedir. Bakır madeni, antik dönemlerden itibaren şifa ve koruma amaçlı ürünlerde tercih edilmiş, uygun maliyetli ve kolay işlenebilir özellikleri hamaillerde de tercih nedenleri arasında yer almıştır. Altın, demir, bronz gibi madenler de nadiren kullanılmıştır. Hamail kullanımlarında kadın erkek ayrımı da bulunmaktadır. Ağırlıklı olarak dörtgen ve üçgen hamailler erkekler tarafından güç, denge ve kötülüklerden korunma, otorite temsili inancı ile kullanılmıştır. Silindir şekilli hamailler daha çok kadınlar tarafından dişil enerjiyi artırma, doğurganlık ve negatif enerjiyi yumuşatarak daha güçlü korunma inancı ile tercih edilmiştir. Eserler üzerinde kullanılan motifler, süslemeler ve renk seçimleri ayırt edici özellikler arasındadır. Kadınların kullandığı hamaillerde genel olarak gül, karanfil, lale gibi çiçek desenleri, elbeline motifli doğurganlık sembolü, sevgi ve barışı temsil eden kuş motifleri, kırmızı, pembe ve turuncu gibi canlı renkler ve boncuk, püskül ve ip süslemeleri yer almaktadır. Kadınlar evlilik şansını artırma ve güzellik temaları gibi inanışlarla doğru orantılı olarak süsleme tercihleri kullanmaktadır. Erkeklerin kullandığı hamaillerde geometrik desenler, aslan, kurt gibi hayvan figürleri, ok ve yay gibi savaş sembolleri, mavi, siyah ve kahverengi gibi koyu renkler tercih edilmiştir. Kötü enerjilerden korunma, cesaret ve güç sembolleri olarak erkekler tercihlerini şekillendirmişlerdir.

Çalışmaya konu Ordu Müzesi'nde yer alan hamailer yapım, süsleme teknikleri ve biçim özellikleri yönü ile incelenmiştir. Hamailerin çoğu satın alma yolu ile müzeye kazandırılmış olduğundan üretim yeri belirlenememiştir. Dörtgen, üçgen ve silindir şeklinde gruplandırılmış olan hamailer 19.-20. yüzyıla tarihlenmiştir. Çalışma kapsamında 9 adet dörtgen, 8 adet üçgen ve 3 adet silindir şekilli hamail incelenmiştir. Katalog no 17' de tanımlanmış üçgen şeklinde ve katalog no 20'de yer alan silindir biçiminde hamailer 20. yüzyıla ait olup diğer 18 hamail 19. yüzyıla aittir. En yoğun kullanılan hamailerin dörtgen ve üçgen olduğu anlaşılmaktadır.

Eserler yapıldığı malzeme olarak incelendiğinde, 17 tanesinin sadece gümüş madeni ile üretildiği, katalog no 10'da üçgen formlu hamailde gümüş ile birlikte bakır ve yarı değerli taş kullanıldığı, katalog no 16'da üçgen şeklinde eserde gümüş ile birlikte yarı değerli taş, cam ve yün ipin yer aldığı, katalog no 18'de silindir formlu hamailin ise bafon malzemesi ile üretildiği görülmektedir. Hamailerin yapımında dövme tekniğinin kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Süsleme teknikleri yönü ile incelenen eserlerin, kazıma, savat, mihlama, kabartma, gülherse, telkari, oyma teknikleri ile bezendiği görülmektedir. Eserlerde kullanılan bitkisel, ay yıldız, cami, palmet, selvi ağacı, Davut yıldızı, hayat ağacı, Osmanlı tuğrası, Osmanlı arması, bayrak ve geometrik motif bezemelerinin yer aldığı belirlenmiştir.

İncelenen hamailerin benzer örneklerine Ankara, Mardin ve Diyarbakır Etnografya müzelerinde rastlanmıştır. Yapım dönemi, şekilleri, süsleme teknikleri ve kullanılan malzemeler yönü ile benzerlikler görülmektedir. Diyarbakır Arkeoloji müzesinde yer alan hamailerin bir kısmında telkâri süsleme tekniği kullanılmıştır. MÖ 3. bin zamanlarına tarihlenen telkâri tekniği ayna, kutu kaplamalar ve takı eşyalarında tatbik edilmiş, Diyarbakır, Mardin, Ankara ve Ordu müzelerinde yer alan hamailerde de rastlanmaktadır. Bu durum, Mardin, Ankara ve Ordu coğrafyasında aynı kültürel ve yaşam anlayışları ile inanç temelinde yaşayan toplulukların varlığını göstermektedir. 19. ve 20. Yüzyıllarda hamailerin geniş kullanım alanı olmuştur. Günümüzde tılsım amaçlı dualar içeren nazarlıklar ve takılar modernize edilerek aynı amaçla varlığını sürdürmektedir. Türk kültüründe kadim geçmişi olan hamailerin kullanımı günümüzde halen devam etmektedir. Yapılan bu çalışma ile Ordu Paşaoğlu Konağı Etnografya Müzesinde korunan hamailerin bilim dünyasına tanıtılmış ve bu alanda çalışan bilim insanlarına faydalı olması amaçlanmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Fikir; B.B.-E.K.M.; Tasarım; B.B.-E.K.M.; Denetleme; B.B.-E.K.M.; Finansman; B.B., E.K.M.; Materyaller; E.K.M.; Veri Toplanması ve/veya İşlemesi; E.K.M.; Analiz ve/veya Yorum; B.B.-E.K.M.; Literatür Taraması; B.B.-E.K.M.; Yazıyı Yazan; B.B.-E.K.M.; Eleştirel İnceleme; B.B.

Çıkar Çatışması: Yazarlar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazarlar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Concept; Ş.A.-A.A.B.-F.E.; Design; F.E, Supervision; B.B. E.K.M.; Fundings; Ş.A.-A.A.B.-F.E.; Materials; Ş.A.; Data Collection and/or Processing; Ş.A.-A.A.B.-F.E.; Analysis and/or Interpretation; Ş.A.-A.A.B.-F.E.; Literature Search; Ş.A.-A.A.B.; Writing Manuscript; Ş.A.-F.E.; Critical Review; A.A.B.-F.E

Conflict of Interest: The authors have no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The authors declared that this study has received no financial support.

Kaynaklar

- Akgün, İ. (2022). Sihir ve Kehanet Kavramları Üzerine Bazı Değerlendirmeler ve Hükümler, *Genç Müttefekirler Dergisi*, 3(2), 590-605.
- Akpınarlı, H. F., & Baykanal, Z. (2012). 16-18. Yüzyıllarda İstanbul'da Üretilen Kumaşlarda Bitkisel Bezemelerin İncelenmesi, *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, Balkan Özel Sayısı-1, 179-209.
- Allak, F. (2021). Mardin Müzesi'nde Bulunan Son Dönem Madeni Hamayilleri (Muskalıklar), *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), 35-45.
- Atmaca, E. (2013). Litvanya Tatar Türklerine Ait Hamailer ve Nemézis Köyünde Bulunan İki Hamail. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 2(4), 147-180. <https://doi.org/10.7884/teke.224>
- Baş, E. (2009). *Edirne Beylerbeyi Camii Hazinesi'nde Bulunan Mezar Taşları* (Tez No: 241030). [Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Tez Merkezi.
- Begic, H. N. (2022). Anadolu Nazar İnanç ve Nazarlıklar. *Hars Akademik Uluslararası Hakemli Kültür Sanat Mimarlık Dergisi*, 5(Özel Sayı 3), 170-187.
- Etikan, S., & Kılıçarslan, H. (2013). Düz Dokumalarda Nazar İnanç ve Göz Motifi, *Art-e Sanat Dergisi*, 5(10), 103-121.
- Kaçar, A. (2019). Eski Mezopotamya Kültüründe Tılsım İnanışı ve Bazı Tılsımlı Objeler, *Archivum Anotolicum*, 13(1), 69-81.
- Kurt, S. (2020). *Muğla Yöresinde Eski Türk İnançlarının İzleri*. [Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü].
- Koşay, H. Z. (1956). Etnografya Müzesindeki Nazarlık, Muska ve Hamailer. *Türk Etnografya Dergisi*, (1), 86-90.
- Öger, A. (2017). Uygurlarda Muskacılık Geleneği ve Çağatayca Yazılmış Bir Muska Kitabı. *Gazi Türkiyat*, 20, 55-88.
- Özkarlı, Y. Ş. (2000). *Türk Kültüründe Tılsımlı Objeler* (Tez No: 100293). [Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Tez Merkezi.
- Öztürk, E. (2005). *Türk Kültüründe Nazar ve Antalya İlinin Akseki, Alanya, Manavgat İlçelerinde Bulunan Nazarlıklar* (Tez No: 161772). [Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Tez Merkezi.
- Sarı, V. & Şahin, H. A. (2024). Halk İnanışında Büyü ve Tedavi Usulü Olarak Muskanın Tarihi Seyri Üzerine İnceleme, *Yazıt Kültür Bilim Dergisi*, 4(1), 64-72.
- Sayrami, A. & Maimati, M. N. (2024). Divan-i Lugati't – Türk'teki Muskaya Ait Beyanlar, *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi*, 23(2024), 75-81.
- Şen, İ. T. (2019). Ankara Etnografya Müzesi'nde Yer Alan Hamayil Yada Bugünkü Adıyla Muskalıklar. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(99), 542-

555.

Tanker, N., Coşkun, M., & Altun, M. (1996). Studies on Sexual and Seasonal Changes in Alkaloid Content of Ephed. *Journal of Faculty of Pharmacy of Ankara University*, 25(2). https://doi.org/10.1501/Eczfak_00000000465

Uygun, A. (2012). Yazılı Büyü Olarak Muska: Kenzü'l Havas Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2(29), 211-236.

Yariş, S. (2025). Diyarbakır Arkeoloji Müzesinde Bulunan Hamailer (Muskalar). *Akademik İncelemeler Dergisi*, 20(1), 85-107. <https://doi.org/10.17550/akademikincelemeler.1588696>.